

FRÅN EN NATION I ARBETE TILL EN NATION I PYJAMAS

BO EKEGREN

*Av de stolta orden om "En nation i arbete" hörs inte mycket längre.
Numera handlar regeringspolitiken inte ens om arbete utan om att
sätta "guldkant" på bidragsberoendet.*

Ar det någon som kommer ihåg uttrycket "En nation i arbete?". Det var ett slagord som förekom i nyttillträdda socialdemokratiska regeringens första budgetproposition i januari 1995. Dåvarande arbetsmarknadsministern Anders Sundström använde flitigt detta uttryck i tal och artiklar. "En nation i arbete" skulle bli titeln på en särskild proposition senare under våren.

Slagordet "En nation i arbete" används inte längre. Det har fallit i glömska.

Är det då någon som kommer ihåg en banderoll från förstamajdemonstrationerna 1994 och 1995: "Arbete istället för bidrag"?

Nej, det är det nog få som gör. Trots att detta faktiskt var självaste

---

BO EKEGREN är ledarskribent i Svenska Dagbladet.

huvudtemat, den banderoll som bars först i de demonstrationståg som organiserades enligt de centrala anvisningarna. I dag är det inte någon som påminner sig parollen "Arbete istället för bidrag", allra minst de som bar den.

Fyndig formulering

Förre finansministern Allan Larsson är det däremot många som minns. Han fortsatte som ekonomiskpolitisk talesman för socialdemokraterna sedan partiet hamnat i opposition och innehade denna post fram till valåret 1994 då Göran Persson övergick från att vara presumtiv skolminister till att bli presumtiv finansminister.

Allan Larsson hade en favoritfras som han återupprepade gång på gång: "Man skall betala människor för att arbeta, inte för att de inte skall arbeta", sade han. Allan Larsson tyckte att detta var en fyndig formulering, vilket det onekligen är, men han ansåg också att han med denna

sats uttalade något slags mål för den socialdemokratiska politiken och samtidigt en kritik av regeringen Bildt.

Alltför många svenskar saknade arbete och var hänvisade till att leva på bidrag, menade alltså både förstamajdemonstranterna, den socialdemokratiska regeringen och Allan Larsson. Sverige skulle bli "En nation i arbete".

Men detta var på våren 1995.

Våren 1997 är situationen på den svenska arbetsmarknaden densamma som två år tidigare: arbetslösheten ligger kvar vid cirka tolv procent. Men debatten om hur arbetslösheten skall bekämpas har av regeringspartiet förts in i helt andra banor.

När Carl Bildt efter sitt uppdrag i Bosnien återinträder i rollen som oppositionsledare möter han en regering som har ändrat både ambitionsnivå och argumentation.

Ras, det riktade anställningsstödet, som Anders Sundström lanserade våren 1994, och som innebar en tids-

begränsad nedsättning för nyanställda av de arbetsgivaravgifter som nyss hade höjts, framstår i efterhand som regeringens sista försök att få till stånd fler arbetstillfällen på den reguljära arbetsmarknaden. När inte Ras skapade "En nation i arbete", då gav man upp.

Fackliga protester

Också en annan storslagen socialdemokratisk arbetsmarknadspolitisk idé slutade att se dagens ljus under 1995: den av Allan Larsson lanserade tanken på s k arbetsföretag. Förslaget innebar att arbetsförmedlingarna skulle starta personaluthyringsföretag med vars hjälp arbetslösa skulle få arbete utan att bli anställda hos någon arbetsgivare. Att arbetsförmedlingen skulle stå som arbetsgivare var ett elegant sätt att kringgå anställningslagarna, något som de fackliga organisationerna upprört påpekade i sina remissvar. Men eftersom anställningslagarna enligt den officiella retoriken inte var något problem på arbetsmarknaden, de hade ju just krånglats till genom de så kallade "återställarna", gick det naturligtvis inte för sig att i den praktiska politiken erkänna att lagarna försvarar för arbets sökande att få jobb. Idén om arbetsföretag dog under utredningsstadiet.

Under våren 1996 tassade arbetsmarknadsminister Margareta Winberg för några dagar in på likaledes förbjuden mark, innan hon upptäcktes och manades komma tillbaka. I en radiointervju sade hon att det

borde övervägas att göra något åt de skattekilrar som gör att hushållen inte har råd att betala för städning och andra tjänster i hemmen om det skall betalas full skatt och arbetsgivaravgifter för arbetsinsatserna.

Hon uppläxades emellertid av de rättroende. Socialminister Margot Wallström och inrikesminister Jörgen Andersson lyckades vrida om problemformuleringen så att debatten kom att handla om huruvida den kommunala hemtjänsten hade begränsade resurser eller inte. Om den hade det, menade de, skulle det vara befogat att höja skatter för att ge kommunerna mer pengar. Att sänka en skatt under dagens nivå var enligt deras synsätt jämförbart med att ge en subvention, att betala ut ett bidrag – och att staten skulle betala ut bidrag för att friska medborgare skulle få städad i sina hem, var inte att tänka på... Sedan den ursprungliga tanken förvandlats till oigenkännlighet, förkastades den.

Under sensommaren och hösten 1996 – efter halva mandatperioden – gick den socialdemokratiska debatten om arbetslösheten in i en ny fas. Efter att i början av året fått rörelsen och nationen att vänja sig vid tanken att det skulle vara en stor sak att uppnå det blygsamma målet att halvera den öppna arbetslösheten till år 2000, började statsministern öppna för ytterligare sänkt ambitionsnivå. Arbetslösheten skall inte längre bekämpas genom att det blir fler jobb, istället skall arbetslösheten minska genom att vi delar på de jobb som

finns och genom att antalet arbets sökande begränsas.

När Göran Persson vid ett framträdande i Gävle i september med gillande berättade om hur danskarna lyckats "sätta guldkant på arbetslösheten" var det lika anmärkningsvärt som om påven hade uttalat att det inte skadar med lite synd då och då.

Göran Persson sade sig vara öppen för införande av friår, att fast anställda skulle erbjudas ett års ledighet med betalning från a-kassan så att en arbetslös under tiden skulle få tillfälle att utföra arbetet.

Persson resignerade

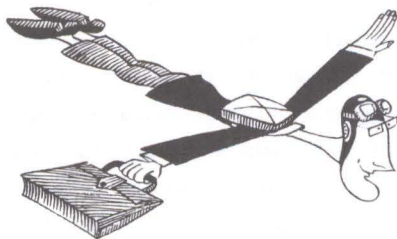
Detta stred mot allt som tidigare sagts från regeringens sida om att arbetslöshetsförsäkringen skulle vara en omställningsförsäkring, och det var ett förslag som visade att Persson resignerat om möjligheten att skapa fler jobb i landet. Längre bort från den av Allan Larsson papegojaktigt återupprepade frasen "Man skall betala människor för att arbeta, inte för att de inte skall arbeta", kan man knappast komma: Nu skulle a-kassan betala människor om de lovade att inte dyka upp på arbetsplatsen under ett år.

När far super är det rätt, och Göran Perssons uttalande om friåret öppnade slussar som varit stängda. Margareta Winberg, som stapplar fram i samhällsdebatten och tänker högt, började tala om förkortad arbetstid, något som partiet avvisade så sent som vid den senaste partikongressen. Hon ändrade sig visserligen snart och

tog tillbaka, som vanligt, men sagt var sagt och de som alltid krävt arbetstidsförkortning vädrade naturligtvis morgonluft. De kommer att höra av sig.

Nytt, också det i resignationens tecken, var att Göran Persson i Gävle öppnade för improvisationer i fråga om hur a-kassornas medel kan användas. "När människor ändå uppbär arbetslöshetsersättning, varför inte utnyttja det för att göra livet lite lättare?", sade han i Gävle som förklaring till att han börjat intressera sig för danskarnas olika former av betald ledighet.

Om man utgår från att den höga arbetslösheten skall bli bestående, att staten årligen skall betala ut uppemot hundra miljarder kronor i arbetslöshetsunderstöd, då blir det onekligen aktuellt med andra lösningar än i ett samhälle där arbetslösheten, åtminstone i normala konjunktioner, ligger på låg nivå.

Det handlar då om att anpassa sig efter att ett stort antal arbetsföra

människor måste komma att leva av bidrag. "Arbete istället för bidrag" betraktas som ouppnåeligt. Det gäller i stället att sätta guldkant på bidragsberoendet, att utnyttja de arbetslösa som en resurs, som det brukar heta.

I sin nyårsintervju i radio talade Göran Persson om sitt intresse för att ge riksspridning åt den s k Kalmarmodellen. I Kalmar utgör de arbetslösa medlemmarna i Kommunalarbetareförbundet en stående reservarmé som rycker in som vikarier och som extra arbetskraft, "kvalitets-höjare", inom den kommunala verksamheten. Vid dessa inbrott fortsätter ersättning att utgå från a-kassan. Kommunen betalar ett tillägg som ersättning för arbetsinsatsen.

Guldkant

Kalmarmodellen innebär att en pool av arbetslösa kommunalarbete blir ett permanent inslag i den kommunala verksamheten. Kommunen får billig arbetskraft. Med hjälp av den höga arbetslösheten och a-kassan går det att "sätta guldkant" på den kommunala verksamheten.

De belopp som betalas ut i arbetslöshetsersättning har under det senaste året i allt större utsträckning börjat betraktas som en nyupptäckt guldruva. Eftersom utgifterna för arbetslöshetsunderstöd uppfattas som oundvikliga, kan man lika gärna göra något nyttigt och skojigt för pengarna – så går resonemanget. LO presenterade strax före jul en rapport, *Att vända på stenar. Om möjligheten att halvera arbetslösheten*. Efter att ha vänt

på alla stenar hade LO kommit fram till att det vore lämpligt att erbjuda 50.000 förvärvsarbetande i åldern 60-64 år förtidspension. På så sätt skulle 50.000 arbetslösa kunna få överta deras jobb. Eftersom det i annat fall skulle utgå arbetslöshetsersättning till de 50.000 arbetslösa, skulle det finnas pengar att betala förtidspensionerna med. Om "En nation i arbete" är det alltså inte längre något tal.

Betalt för att inte arbeta

Ambitionsnivån är sänkt. Den öppna arbetslösheten skall halveras och endast omkring halva nationen skall vara i arbete. Den andra halvan av den arbetsföra befolkningen skall få betalt för att inte arbeta, betalt för att kunna avföras från arbetsmarknaden och från arbetslöshetsköerna. Ungdomar skall studera, inte söka arbete, och de äldre skall förtidspensioneras.

Halva nationen skall arbeta och den andra halvan få betalt för att gå hemma i pyjamas. På så sätt skall den öppna arbetslösheten kunna halveras till sekelskiftet.

Detta är den socialdemokratiska regeringens resignerade målsättning våren 1997. Carl Bildt kommer efter sin återvändo till den svenska politiken att märka den förändrade inställningen om han i debatten råkar för begagna någon av de paroller som socialdemokraterna använde innan han for till Bosnien. Om Carl Bildt säger "Arbete i stället för bidrag" kommer detta att uppfattas som en utmanande provokation och ett våldsam angrepp på regeringens politik.